

Neúčinnost právního úkonu

Neúčinným právním jednáním může být i smlouva, na jejímž základě se dlužník, který (v době jejího uzavření) je v úpadku, zbaví svého majetku ve prospěch třetí osoby (smluvní strany této smlouvy, na níž převede smlouvou vymezený majetek), aniž by se mu za tento majetek dostalo (reálně) odpovídajícího plnění. Přitom není podstatné, zda je ve smlouvě sjednáno odpovídající plnění (jeho výše odpovídá dlužníkem poskytovanému plnění), ale zda se toto plnění dostane do majetkové sféry dlužníka, resp. zda je (dlužníkem) využitelné pro úhradu jeho (dalších) závazků. Darovací smlouva je podle své povahy právním jednáním bez přiměřeného protiplnění (§ 240 insolvenčního zákona), současně ale lze v řízení o odpůrcí žalobě zkoumat, zda dlužník za plnění poskytnuté na základě darovací smlouvy obdržel přiměřené protiplnění. Toto protiplnění může mít podobu úhrady dluhu dlužníka třetí osobou, jež předchází uzavření darovací smlouvy.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 103/2020-168 ze dne 30.6.2022)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce JUDr. Ing. P.F., se sídlem v B., jako insolvenčního správce dlužníka J. H., zastoupeného Mgr. Ing. J.R., advokátem, se sídlem v Č.B., proti žalovaným 1/ J. H., narozené XY, a 2/ P. H., narozenému XY, oběma bytem XY, zastoupeným JUDr.

R.K., advokátem, se sídlem v P., o určení neúčinnosti právního jednání, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 188 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužníka J. H., narozeného XY, bytem XY, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. MSPH 88 INS XY, o dovolání žalovaných proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 25. května 2020, č. j. 188 ICm XY, 104 VSPH XY (MSPH 88 INS XY), tak, že rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. května 2020, č. j. 188 ICm XY, 104 VSPH XY (MSPH 88 INS XY), se zrušuje a věc se vrací odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

1. Rozsudkem ze dne 11. listopadu 2019, č. j. 188 ICm XY, ve znění usnesení ze dne 12. prosince 2019, č. j. 188 ICm XY, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozhodl o odpůrcí žalobě podané žalobcem (JUDr. Ing. P.F., jako insolvenčním správcem dlužníka J. H.), tak, že:

[1] Určil, že darovací smlouva uzavřená mezi dlužníkem jako dárcem a žalovanými (J. H. a P. H.) jako obdarovanými dne 12. února 2016, na základě které bylo převedeno vlastnické právo k pozemku č. XY a bytové jednotce č. 315/8 v domě č. XY, na parcele č. XY, spolu se spoluvlastnickým podílem o velikosti 6410/123090 na společných částech domu č. XY a pozemku č. XY, zapsané na listu vlastnictví XY, XY a XY, v katastrálním území XY (dále jen „darovací smlouva“ a „sporné nemovitosti“), je neúčinná (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovaným povinnost vydat sporné nemovitosti do majetkové podstaty dlužníka (bod II. výroku).

[3] Rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod III. výroku) a o poplatkové povinnosti žalovaných (usnesením ze dne 12. prosince 2019).

2. Insolvenční soud vyšel (mimo jiné) z toho, že:

[1] Dlužník a žalovaní jsou příbuzní v řadě přímé (žalovaní jsou rodiči dlužníka); jde o osoby blízké (§

22 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku – dále jen „o. z.“).

[2] Dne 27. ledna 2012 uzavřeli Modrá pyramida stavební spořitelna, a. s. (dále jen „MP“), a dlužník smlouvu o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření č. 3492722851 na částku 1 700 000 Kč. Účelem úvěru byla koupě sporných nemovitostí; splacení úvěru bylo zajištěno zástavním právem ke sporným nemovitostem (v té době ve vlastnictví zástavce M. P.). Téhož dne uzavřeli MP a dlužník smlouvu o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření č. 3492722852 na částku 300 000 Kč; i tento úvěr byl určen na nákup sporných nemovitostí. Splacení úvěru bylo zajištěno zástavním právem k nemovitostem ve vlastnictví žalovaných.

[3] Dne 30. listopadu 2012 uzavřeli MP a dlužník smlouvu o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření č. 3492722853 na částku 970 000 Kč; účelem použití úvěru byla úhrada za převod členských práv (podílu) v právnické osobě. Splacení úvěru bylo zajištěno zástavním právem k nemovitostem ve vlastnictví žalovaných.

[4] Dne 24. září 2015 uzavřeli Česká spořitelna, a. s. (dále jen „ČS“) a žalovaní smlouvy o hypotečních úvěrech č. 543149119 a č. 543132149 na částky 2 483 922 Kč a 1 831 943 Kč. Účelem poskytnutí úvěru bylo (mimo jiné) zaplacení dluhů dlužníka z titulu úvěrů poskytnutých dlužníku MP. Pohledávky ČS z titulu zmíněných smluv byly zajištěny zástavním právem k nemovitostem ve vlastnictví žalovaných.

[5] Dne 25. září 2015 vystavila MP potvrzení, podle kterých byly (výše uvedené) úvěry včetně příslušenství zcela splaceny.

[6] Dne 12. února 2016 uzavřeli dlužník a žalovaní darovací smlouvu.

[7] K 13. září 2015 činila obvyklá cena sporných nemovitostí 2 420 000 Kč; k 7. září 2017 pak 2 510 000 Kč.

[8] Usnesením ze dne 15. června 2017, č. j. MSPH 88 INS XY, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, na jeho majetek prohlásil konkurs a insolvenčním správcem ustanovil žalobce.

3. Na tomto základě (a vyhodnocení dalších provedených důkazů, včetně výpovědí označených svědků a žalovaných) insolvenční soud – odkazuje na ustanovení § 235, § 236, § 239 odst. 1 a 3, § 240 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a ustanovení § 6, § 8, § 545, § 546, § 547, § 555, § 556, § 1936, § 2055 a § 2061 o. z. – dospěl k závěru, podle něhož je darovací smlouva (bezáplatným) právním jednáním (právním jednáním bez přiměřeného protiplnění), které je neúčinné podle § 240 insolvenčního zákona. Podle insolvenčního soudu nelze při výkladu dotčených právních jednání učinit závěr o jednotě úmyslu dlužníka a žalovaných, který by zahrnoval darování ze strany žalovaných dlužníku (ve smyslu úhrady jeho dluhů) a následně darování sporných nemovitostí dlužníkem žalovaným, tak, aby v rozsahu hodnot, které se kryjí, bylo možno uvažovat o směně. Ač byl úmysl stran v případě darovací smlouvy vyjádřen jasně (ve smyslu bezúplatného nabytí sporných nemovitostí ve snaze vyhnout se daňové povinnosti), právní jednání spočívající v zaplacení závazků dlužníka žalovanými bylo plněním za jiného (důvod pro takové plnění nebyl zjištěn), které byla MP povinna přijmout. Jakkoli v případě vzájemného darování může (obecně) jít o dvě (nebo více) samostatných smluv, v poměrech dané věci šlo o dvě (různá) právní jednání, konkrétně plnění za jiného a následně darování. Darovací smlouvu uzavřeli dlužník a žalovaní v době, kdy byl dlužník v úpadku. K poukazu žalovaných na korektiv dobrých mravů insolvenční soud uvedl, že potud žalovaní pomíjejí jasný rozpor ve vlastních tvrzeních ohledně „volby“ darování za účelem vyhnutí se daňové povinnosti. Jinými slovy, byl-li by pravdivý úmysl stran ohledně směny a nikoli darování, šlo by o obcházení zákona (neplacení daní), které nepožívá právní ochrany.

4. K odvolání žalovaných Vrchní soud v Praze ve výroku označeným rozsudkem:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Uložil žalovaným zaplatit žalobci společně a nerozdílně na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 8 228 Kč (druhý výrok).

5. Odvolací soud – cituje ustanovení § 235, § 236, § 239 odst. 1 a 3 a § 240 insolvenčního zákona a ustanovení § 22, § 1724 odst. 1, § 1888 odst. 1 a § 2055 odst. 1 o. z. a odkazuje na závěry formované Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 29. února 2016, sp. zn. 29 Cdo 307/2014 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 64/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 64/2017“), který je, stejně jako další níže zmíněná rozhodnutí Nejvyššího soudu, dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu], a v rozsudku ze dne 30. září 2015, sp. zn. 29 ICdo 17/2013 (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2016, pod číslem 101) – v první řadě přitakal závěrům insolvenčního soudu, podle nichž dlužník převedl sporné nemovitosti na žalované jako osoby blízké; bylo tak výslovně na žalovaných, aby tvrdili a prokázali, že dlužník v době uzavření darovací smlouvy nebyl v úpadku. V tomto směru zůstali žalovaní v řízení před insolvenčním soudem nečinní a námitky, které vznesli v odvolacím řízení, jsou opožděné. Darovací smlouva je typickým právním jednáním, na jehož základě obdarovaný neposkytuje dárci žádnou úplatu či jiné protiplnění; jde proto o právní jednání bez přiměřeného protiplnění (§ 240 insolvenčního zákona). Odvolací soud se přiklonil k názoru insolvenčního soudu, že plnili-li žalovaní na závazky dlužníka u MP, plnili dluh za jiného podle § 1936 o. z.

6. Podle odvolacího soudu bylo v řízení prokázáno, že nejprve žalovaní „vyvázali dlužníka z dluhů u MP jejich úhradou a poté byli dlužníkem obdarováni“. Dále bylo prokázáno, že žalovaní zajistili „část úvěrových prostředků dlužníka“ zástavním právem k vlastní nemovité věci; v případě nesplnění povinnosti dlužníka vůči MP, by se tato „hojila“ z titulu zástavy, pročež bylo v zájmu žalovaných, aby byl závazek dlužníka řádně splacen a „nedošlo“ ke zpeněžení zástavy. Odvolací soud vzal v úvahu, že obě samostatná jednání (plnění za jiného a uzavření darovací smlouvy) mohla mít souvislost a zabýval se dále tím, zda se dlužníku dostalo za darované nemovitosti přiměřené protiplnění. K tomu uvedl, že žalovaní zaplatili na pohledávky MP za dlužníkem celkem částku 2 982 351 Kč, přičemž „minimálně“ 1/3 těchto pohledávek byla zajištěna zástavním právem k nemovitostem ve vlastnictví žalovaných; plněním ve prospěch MP tak žalovaní „vyplatili poskytnutou zástavu“ a dosáhli výmazu zástavních práv. Z jimi uhrazené částky je tak nutno „odečíst“ minimálně částku 1 070 000 Kč, takže i v případě úvahy o poskytnutí protiplnění dlužníku by za darované sporné nemovitosti v hodnotě 2 500 000 Kč dlužník obdržel (jen) protihodnotu v částce 1 912 351 Kč. Jinými slovy, i při extenzivním výkladu (a posouzení věci ve všech souvislostech) nelze dovodit, že dlužník obdržel za sporné nemovitosti přiměřené protiplnění.

7. Konečně odvolací soud uvedl, že (i) pokud by mělo být „formální darovací smlouvou až posléze kompenzováno to, co žalovaní o své újmě dříve ze svého vydali na zaplacení dluhu dlužníka, bylo by lze takové právní jednání dlužníka klasifikovat jako zvýhodňující právní jednání, neboť v jeho důsledku by se žalovaným dostalo na úkor ostatních věřitelů dlužníka vyššího uspokojení, než jaké by jim jinak náleželo v konkursu“. Takové (plné) uspokojení případných (regresních) pohledávek žalovaných za dlužníkem prostřednictvím „formální“ darovací smlouvy by bylo rovněž neúčinným právním jednáním dlužníka, avšak podle § 241 odst. 1 insolvenčního zákona, když by nebyla naplněna žádná z výluk upravených ustanovením § 241 odst. 5 insolvenčního zákona. Odvolací soud uzavřel, že vzhledem k obdarování rodičů dlužníka jako osob dlužníkovi blízkých „nebyla naplněna výhrada z neúčinného právního jednání“ podle § 240 odst. 4 písm. d/ insolvenčního zákona, ani žádná z dalších výhrad uvedených v § 240 odst. 4 insolvenčního zákona.

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalovaní dovolání, které směřují výslovně proti všem jeho

výrokům a jehož přípustnost vymezují ve smyslu § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky (dosud podle jejich názoru dovolacím soudem neřešené) přiměřenosti protiplnění, jež dlužník obdržel od žalovaných za převod sporných nemovitostí darovací smlouvou. Dovolatelé namítají, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požadují, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu změnil a žalobu zamítl.

9. Dovolatelé snáší argumenty ve prospěch závěru, podle něhož darovací smlouva není neúčinným právním jednáním. Zdůrazňují, že již v okamžiku, kdy uhradili závazky dlužníka u MP, „bylo ujednáno (byť za hektických okolností)“, že na ně budou následně převedeny sporné nemovitosti darovací smlouvou. Na tyto úhrady je proto nutné hledět jako na darování, rozuměj „majetkovou hodnotu obohacující majetek dlužníka (zmenšením jeho dluhů)“. Došlo tak – pokračují dovolatelé – ke vzájemnému darování (§ 2061 o. z.), přičemž dar představuje jen to, oč „hodnota plnění jedné strany převyšuje plnění strany druhé“. Případný závěr, podle něhož v dané věci šlo o dvě na sobě nezávislá právní jednání, shledávají rozporným s dobrými mravy a principem spravedlnosti.

10. Dovolatelé nesouhlasí ani se závěrem odvolacího soudu ohledně (ne)přiměřenosti protiplnění, když celé jimi poskytnuté plnění ve výši 2 982 351 Kč bylo plněním na závazky dlužníka, na čemž nic nemění ani okolnost, že část těchto závazků byla zajištěna nemovitostmi v jejich vlastnictví; při posouzení (ne)přiměřenosti protiplnění tak měl odvolací soud zohlednit i částku 1 070 000 Kč. Ani v případě správného postupu odvolacího soudu, kdy protihodnotou za darované nemovitosti v hodnotě 2 500 000 Kč by byla částka cca 1 900 000 Kč, nešlo by „o protiplnění, jehož obvyklá hodnota by byla podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se dlužník zavázal“.

11. Závěrem dovolatelé s poukazem na (v dovolání označenou) judikaturu Nejvyššího soudu a Ústavního soudu hodnotí rozhodnutí odvolacího soudu jako rozporné s obecným principem spravedlnosti a dobrými mravy.

12. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

13. Dovolání výslovně směřuje proti všem výrokům rozsudku odvolacího soudu. Při absenci dovolací argumentace na téma nákladů řízení lze dovodit (poměřováno obsahem dovolání), že ve vztahu k prvnímu výroku napadeného rozhodnutí se dovolání netýká té jeho části, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení. Totéž platí ve vztahu k druhému výroku napadeného rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení.

14. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výroci o věci samé, Nejvyšší soud dovolání shledává přípustným podle § 237 o. s. ř. (když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.) pro posouzení dovolateli předestřené problematiky přiměřenosti protiplnění za převod nemovitostí darovací smlouvou, která nebyla v uvedených souvislostech dovolacím soudem dosud řešena.

15. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

16. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

17. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, která v níže citované podobě platila již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (11. ledna 2017) a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn:

Z ustanovení § 235 insolvenčního zákona plyne, že neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí (odstavec 1). Neúčinnost dlužníkových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen "odpůrcí žaloba"), není-li dále stanoveno jinak (odstavec 2).

Podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník (odstavec 1). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku (odstavec 2). Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby (odstavec 3). Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není a/ plnění uložené právním předpisem, b/ příležitostný dar v přiměřené výši, c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka (odstavec 4).

18. Judikatura Nejvyššího soudu k výkladu § 240 insolvenčního zákona je ustálena v závěrech, podle nichž:

[1] Pro závěr o neúčinnosti právního úkonu (právního jednání) bez přiměřeného protiplnění podle § 240 insolvenčního zákona musí být (ve stručnosti) kumulativně splněny čtyři podmínky. Dlužník se zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník, právní úkon (právní jednání) učinil v době, kdy byl v úpadku nebo tento právní úkon (právní jednání) k úpadku vedl, byl učiněn ve lhůtě jednoho roku (případně tří let) před zahájením insolvenčního řízení a nevztahuje se na něj žádná z výjimek dle § 240 odst. 4 insolvenčního zákona (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2019, sen. zn. 29 ICdo 112/2016).

[2] Pro závěr, že se dlužníkuv majetek následkem převodu věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty na jiného nesnížil (tedy, že dlužník za tento majetek obdržel „přiměřené protiplnění“) není bez dalšího významný jen obsah smlouvy nebo jiného ujednání a že o tzv. ekvivalentní právní úkon dlužníka jde jen tehdy, jestliže za převedené věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty se dlužníku opravdu (reálně) dostala jejich obvyklá cena nebo jiná skutečně přiměřená (rovnocenná) náhrada (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2019, pod číslem 33).

[3] K naplnění skutkové podstaty neúčinnosti právního úkonu (právního jednání) podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona se nevyžaduje dlužníkuv úmysl zkrátit věřitele, ale pouze zjištění, že

dlužník byl v době uskutečnění zpochybněného právního úkonu (právního jednání) v úpadku [nebo že tento právní úkon (právní jednání) vedl k dlužníkovu úpadku]. Jde-li o právní úkon (právní jednání) činěný ve prospěch osoby dlužníku blízké, pak se skutečnost, že byl učiněn v době, kdy byl dlužník v úpadku, předpokládá. V takovém případě je na žalovaném, chce-li se odpůrcí žalobě ubránit, aby tvrdil a prokázal, že dlužník v době uzavření darovací smlouvy nebyl v úpadku (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 17/2013).

[4] Podmínky odporovatelnosti ve smyslu ustanovení § 240 insolvenčního zákona se posuzují ke dni vzniku právního úkonu (právního jednání); ke stejnému okamžiku se zjišťuje i to, zda měl dlužník po uzavření odporovaného právního úkonu další dostatečný majetek k uspokojení věřitelů, v jejichž prospěch se insolvenční neúčinnost vyslovuje (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2015, sen. zn. 29 ICdo 48/2013, uveřejněný pod číslem 106/2016 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

[5] Protiplnění dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona musí být majetkové povahy, reálné a přiměřeně ekvivalentní, neboť jinak dochází ke zkrácení uspokojení věřitelů, nacházel-li se dlužník v době provedení sporného právního jednání v úpadku. Dlužník totiž musí obdržet majetkovou hodnotu, ze které mohou být věřitelé uspokojeni. Protiplnění nemůže mít jinou, např. nemajetkovou povahu či podobu, kterou nelze nijak zpeněžit či využít k uspokojení věřitelů. [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2019, sen. zn. 29 ICdo 178/2017, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2020, sen. zn. 29 ICdo 98/2018, uveřejněný pod číslem 110/2020 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 110/2020“)].

[6] V řízení o odpůrcí žalobě (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona) tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní ohledně okolností zakládajících neúčinnost odporovaného právního úkonu dlužníka insolvenčního správce, jenž je také výlučně nositelem práva odpůrcí žalobu podat (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2014, sen. zn. 29 ICdo 13/2012, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněný pod číslem 113/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 178/2017, a R 110/2020).

[7] Břemeno tvrzení a důkazní břemeno ohledně skutečnosti, že ve smyslu § 240 insolvenčního zákona dlužník neobdržel přiměřené protiplnění, tíží insolvenčního správce jako žalobce. Z uvedeného současně plyne, že břemeno tvrzení a důkazní břemeno o tom, že dlužník (naopak) obdržel přiměřené protiplnění, přirozeně tíží žalovaného a totéž platí i pro výjimky dle § 240 odst. 4 insolvenčního zákona (srov. opět rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. 29 ICdo 178/2017 a R 110/2020).

19. V takto ustaveném judikatorním rámci Nejvyšší soud shrnuje, že jeho dosavadní judikatura při výkladu § 240 insolvenčního zákona vychází z toho, že neúčinným právním jednáním může být i smlouva, na jejímž základě se dlužník, který (v době jejího uzavření) je v úpadku, zbaví svého majetku ve prospěch třetí osoby (smluvní strany této smlouvy, na níž převede smlouvou vymezený majetek), aniž by se mu za tento majetek dostalo (reálně) odpovídajícího plnění. Přitom není podstatné, zda je ve smlouvě sjednáno odpovídající plnění (jeho výše odpovídá dlužníkem poskytovanému plnění), ale zda se toto plnění dostane do majetkové sféry dlužníka, resp. zda je (dlužníkem) využitelné pro úhradu jeho (dalších) závazků.

20. Dále je třeba uvést, že judikatura Nejvyššího soudu vychází z toho, že jako odporovatelná právní jednání lze postihnout dlužníkem sjednané smlouvy, jimiž dlužník umožní svým věřitelům v situaci, kdy není schopen uhradit jejich splatné pohledávky peněžitým plněním, uspokojit je „naturální“ formou, tj. převodem jiného majetku. Judikatura při výkladu § 240 insolvenčního zákona tak dopadá na případy, kdy si dlužník z řady svých věřitelů vybere jednoho, jemuž umožní se uspokojit touto

formou plnění, ač ostatní věřitelé nedostanou peněžité plnění ani tuto „náhradu“ a nezbyvá jim než vyčkávat (v zásadě jen poměrného) uspokojení v následném insolvenčním řízení.

21. V dané věci se žalobce domáhá vyslovení neúčinnosti darovací smlouvy (§ 240 insolvenčního zákona). Pro posouzení opodstatněnosti podaného dovolání je zásadní vypořádat se s tvrzeními dovolatelů o přiměřenosti protiplnění, které dlužníku poskytli formou úhrady jeho dluhů.

22. Na tomto místě Nejvyšší soud rekapituluje, že insolvenční soud se neztotožnil s názorem dovolatelů o vzájemném darování mezi dlužníkem a dovolateli. Potud uzavřel, že nebyl prokázán společný úmysl, který by zahrnoval darování dovolatelů dlužníku a následné darování dlužníka dovolatelům. Darovací smlouvu posoudil jako bezúplatné jednání, s tím, že dlužníku se nedostalo ničeho, přičemž předcházející jednání dovolatelů vyhodnotil jako (samostatné jednání) plnění za jiného ve smyslu § 1936 o. z. Odvolací soud dospěl k závěru, že plnění za jiného a uzavření darovací smlouvy „mohly mít souvislost“, avšak nelze dovodit, že dlužník obdržel za darované nemovitosti přiměřenou protihodnotu (za nemovitosti v ceně 2 500 000 Kč obdržel 1 912 351 Kč).

23. Nejvyšší soud především souhlasí se závěrem odvolacího soudu, že darovací smlouva je podle své povahy právním jednáním bez přiměřeného protiplnění (§ 240 insolvenčního zákona). Současně nelze pominout, že výše uvedené rozhodovací praxi Nejvyššího soudu se nijak neprotiví závěr, podle něhož lze v řízení o odpůrcí žalobě zkoumat, zda dlužník za plnění poskytnuté na základě darovací smlouvy obdržel přiměřené protiplnění. Nejvyšší soud nemá ani žádné pochybnosti o tom, že toto protiplnění může mít podobu úhrady dluhu dlužníka třetí osobou, jež předchází uzavření darovací smlouvy. Také toto protiplnění je protihodnotou majetkové povahy, jehož poskytnutím se (ve prospěch poměrného uspokojení věřitelů) snížila výše celkových závazků dlužníka.

24. Shodně s dovolateli Nejvyšší soud nepovažuje za správný závěr odvolacího soudu, že v případě úvahy o poskytnutí protiplnění dlužníku by dlužník za darované sporné nemovitosti v hodnotě 2 500 000 Kč obdržel (jen) protihodnotu v částce 1 912 351 Kč. Je tomu tak proto, že posouzení otázky protiplnění odvolací soud založil na nesprávné úvaze o odpočtu částky rovnající se „hodnotě ručení zástavou“; skutečnost, že dovolatelé zajišťovali pohledávky dlužníka zástavním právem ke svým nemovitostem, nemění ničeho na tom, že plnili na závazky dlužníka. Výhrady, které dovolatelé uplatnili k otázce protiplnění (článek V. odstavec třetí dovolání), jsou tedy opodstatněné. Již proto je dovolání důvodné.

25. K námitce dovolatelů o porušení principu spravedlnosti (článek VI. dovolání) Nejvyšší soud závěrem uvádí, že z argumentace dovolatelů je zřejmé, že nesouhlasí s výkladem právních norem a postupem soudů nižších stupňů. Ač dovolatelé používají argumentaci odkazem na princip spravedlnosti, spíše jen odkazují na své vnímání (ne)spravedlnosti v posuzované věci, v níž spravedlnost vnímají jako vyhovění jejich argumentaci.

26. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem z pohledu shora uvedených závěrů ohledně protiplnění poskytnutého dlužníku neobstojí (potud je neúplné, tudíž i nesprávné), Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), rozhodnutí odvolacího soudu zrušil (včetně závislého výroku o nákladech řízení) a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 věta první o. s. ř.).

27. Pro účely dalšího řízení Nejvyšší soud připomíná, že skutkový závěr odvolacího soudu, podle něhož „obě samostatná jednání, plnění za jiného a uzavření darovací smlouvy mohla mít souvislost“, vyžaduje opakování dokazování. Insolvenční soud totiž dospěl (po provedení dokazování výslechy osob) k závěru opačnému; totiž tomu, že jednání dlužníka a dovolatelů jsou dvě jednání (nikoliv jedno jednání) a nelze učinit závěr o jednotě úmyslu dlužníka a dovolatelů, který by zahrnoval darování ze strany dovolatelů dlužníku (ve smyslu úhrady jeho dluhů) a následně darování sporných nemovitostí

dlužníkem dovolatelům. V poměrech dané věci, kdy v darovací smlouvě nejsou uvedeny důvody darování, kdy darovací smlouvu uzavřely smluvní strany až poté, kdy dovolatelé uhradili za dlužníka jeho dluhy vůči MP, a kdy dovolatelé tvrdí uzavření komplexní dohody, jejíž je darovací smlouva pouze součástí, je rozhodující pro posouzení práv a povinností úmysl smluvních stran projevený nejen v konkrétních smluvních ujednáních, ale i v procesu jednání, jehož výsledkem je vznik závazkového právního vztahu.

28. Jinak řečeno, chce-li se odvolací soud odchýlit od skutkového zjištění, které učinil insolvenční soud na základě bezprostředně před ním provedeného důkazu (rozuměj důkazu výpovědi účastníka či svědka), je nutno, aby takové důkazy sám opakoval, případně provedením dalších důkazů si zjednal rovnocenný podklad pro případné odlišné hodnocení takového důkazu (k tomu srov. např. rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 14. dubna 1966, sp. zn. 6 Cz 19/66, uveřejněný pod číslem 64/1966 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2000, sp. zn. 20 Cdo 1546/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2001, pod číslem 11 nebo náleží Ústavního soudu ze dne 29. května 2000, sp. zn. IV. ÚS 275/98, uveřejněný pod číslem 79/2000 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu).

© EPRAVO.CZ - Sbírký zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)